

tionspolitikk i Finland, Sverige og framfor alt på Island de senaste åren. I Finland har regjeringa givitt etter for lønesteigringar gjennom opprepade devalveringar. I Sverige har regjeringa givitt etter både gjennom devalveringar og gjennom att expandera sysselsættingen i den offentlige sektorn. Og på Island har den ena regjeringa etter den andra givitt etter på praktisk taget alla fronter, inte minst i penning- og væxelkurspolitikk. Arbeitsløshet har aldrig varit problem på Island (utan når sillen försvann från isländska vatten 1967-68), men denna obegränsade ackommodationspolitikk har medført en inflasjonstakt, som är bland de högsta i hela världen.

Med hänsyn till stabiliseringspolitikens begränsade möjligheter innanför den institutionella ram vi har og enligt gällande spelregler, måste vi fråga oss själva, om denna ram og dessa spelregler kan inte ändras og förbättras i syfte att underlätta bekämpningen av inflasjon og arbetslöshet. Är det inte möjligt, t.ex., att vi kan lära oss något av Japanerna på detta område? Som jag nämnde i mitt föredrag här på konferensen, äger nästan alla löneförhandlingar i Japan rum på företagsnivå. Detta lönebildningssystem försäkrar, att arbetarnas lönekrav nästan aldrig överskrider företagens betalningsförmåga – og kräver därför nästan aldrig ackommoderande og inflatorisk regeringspolitikk i svensk, engelsk eller isländsk anda. Jag tror knappast, att det är en tillfällighet, att oljeprissteigringarna på 1970-talet orsakade endast kortvarig stagflation i Japan, medan de i alla andra industriländer utlöste en lång löne- og prisinflationsprocess samt rekordhög arbetslöshet.

Er den offentlige sektor i de nordiske landene blevet for stor?

Per Schreiner

Finansdepartementet, Oslo

Konferansens hovedtema, sammenligningen med 1930-årene, var ikke mye fremme i spesialsesjonen om den offentlige sektor. Den som kom nærmest var nok Ingemar Ståhl. Han hadde en provoserende tittel på sitt innlegg: »Hvordan demontere velferdsstaten på en anstendig måte?« Det spørsmålet kunne tolkes som om vi kan eller bør komme tilbake til 30-årenes omfang på den offentlige sektor, eventuelt målt som andel av bruttonasjonalproduktet. Ståhl så ikke på det som en helt alvorlig problemstilling. Bl.a. må en ta hensyn til at nå har vi utbygget et omfattende pensjonssystem som det er vanskelig å demontere. Dermed er det lagt et ganske høyt »gulv« for de offentlige utgiftene.

Men det er verdt å merke seg at ved starten på 1960-årene var det ikke så stor forskjell på de offentlige utgiftenes andel av bruttonasjonalproduktet i de vestlige industrilandene. Andelen lå om lag på 30 pst. i de fleste land. Det var noen ganske få unntak, Sveits f.eks. lå betydelig lavere. Siden har det vært en meget sterk vekst i både utgifter og utgifstandeler i alle land. Men samtidig er spredningen blitt langt større. Utgiftsandelene ligger nå mellom 70 pst. og under 40 pst., med Sveits nede på 30 pst.

I hvert enkelt land finnes forklaringer på hvorfor veksten i offentlige utgifter er blitt så høy som den er blitt. Men forklaringene er ikke de samme fra land til land og den forklaringen som er gitt i ett land vil ikke passe om den legges til grunn i ett annet land. Det ser derfor foreløpig ut til å være vanskelig å stille opp en generell teori for veksten i offentlig sektor.

Den viktigste konklusjonen synes å være at det stort sett ikke ligger direkte demografiske og økonomiske faktorer til grunn. Verken endringer i befolkningens størrelse og sammensetning, etterspørselselastisiteter eller kostnadsfaktorer er tilstrekkelig til å forklare den sterke veksten i offentlige utgifter som kom i de fleste industrilandene i slutten av 60-årene og gjennom 70-årene. I den grad en går ut fra at politikere og byråkrater styrer utviklingen må en konstatere at ved å la være å beslutte nye utgifter må den samlede utgiftsveksten kunne bringes under kontroll. Men kanskje er vi økonomer litt for raske til å se bort fra at det er krefter som styrer de politiske og økonomiske beslutninger, at disse beslutningene er mer endogene enn vi hittill har vært villige til å innrømme.

Et annet spørsmål knytter seg til at selv om en kanskje kan få kontroll med veksten i offentlige utgifter med meget nøktern budsjettering kan det hende at nivået allerede er for høyt. Svært mange land har store underskudd og dermed store renteutgifter. Når rentesatsen er betydelig høyere enn veksten i økonomien kan renteutgiftene alene få en kraftig vekst som vil kunne fortrenge andre utgifter på budsjettet. I flere land utgjør nå renteutgiftene omlag 10 pst. av nasjonalproduktet og dermed en betydelig del av de offentlige utgiftene. De høye utgiftene medfører dessuten enten høy opplåning som kan fortrenge privat kredittilgang, eller høye skatter. Det er derfor ikke åpenbart at høye offentlige utgifter vil virke ekspansivt på økonomien. Tvert i mot, de kan virke kontraktivt, ved å føre til økte rentesatser og fortrenge private investeringer.

Dessuten synes det klart at med de høye skattene landene nå har, og ved den tradisjonelle skatteteknologien, skapes mye ineffektivitet ved forvridninger i tilpasningen. Et spesielt viktig moment er at arbeidstilbudet kan være mer elastisk enn vi tidligere har regnet med. Mange vil foretrekke å ta levestandarden ut i økt fritid når fritiden er skattefri mens både registrert arbeid og kjøp av varer og

tjenester hver for seg beskattes hårdt. Unndragelsespresset til uregistrert (svart eller grått) arbeid er også betydelig. Det er lagt vekt på at vårt politiske og administrative system kanskje var tilpasset en offentlig sektor som kunne nå opp i 1/4 av nasjonalproduktet. Der blir det overbelastet når det nå skal administreres beløp som svarer til over halvparten av nasjonalproduktet.

En konklusjon fra sesjonen må kunne sies å være at det er mye å rette opp av uheldig praksis innenfor offentlig sektor. De fleste var enige om at det er vanskelig å se for seg en utvikling fremover med vekst og full sysselsetting uten at en i de fleste land både begrenser veksten i offentlig sektor og bringer ned andelen i forhold til nasjonalproduktet. På den annen side var det ingen som uttrykte noen tro på at en alene ved å rette opp skjevheter i den offentlige sektor kan løse de problemer som industrilandene står ovenfor og derved oppnå raskere økonomisk vekst, prisstabilitet og full sysselsetting.

Penningpolitiska konsekvenser av utvecklingen på finansiella marknader

Sixten Korkman

Finlands Bank

Det följande utgör inte en sammanfattning av den vidlyftiga diskussionen i specialsessionen om pengar, kredit och valuta. I stället är syftet att ställa i fokus ett tema som berördes i samtliga inledande inlägg: marknadskrafternas ökade roll på penning- och kreditmarknaderna och konsekvenserna av denna utveckling för den penningpolitiska styrningen och dess utformning.

De tekniska förändringarna på finansieringsmarknaderna - nya finansiella instrument och institutioner - analyserades av Trond Reinartsen. Det väsentliga med den nya teknologin inom betalnings- och kreditförmedlingen är, att den minskar transaktions- och informationskostnader av olika slag och därför leder till en breddning eller integrering av finansiella marknader. Detta ökar de finansiella marknadernas mikroekonomiska effektivitet men förorsakar samtidigt vissa styrningsproblem i penningpolitiken.

1. För det första leder de ständiga finansiella innovationerna till förändringar i penningefterfrågan och dess ränte-elasticitet som gör det svårt att definiera och mäta monetära aggregat, och att använda penningmängden eller kreditexpansio-